

DOI: <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-243-2-20>

ЦИФРОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ПРОБЛЕМА ФІНАНСОВОЇ СУБ'ЄКТНОСТІ

DIGITAL TRANSFORMATIONS: THE PROBLEM OF FINANCIAL ENTITY

Корнівська В. О.

*доктор економічних наук,
старший науковий співробітник відділу економічної теорії
ДУ «Інститут економіки та прогнозування НАН України»
м. Київ, Україна*

Valeriia Kornivska

*Doctor of Economics,
Senior Researcher of the Department of Economic Theory
SO "Institute for Economics and Forecasting
of the National Academy of Sciences of Ukraine"
Kyiv, Ukraine*

Цифрові трансформації охоплюють практично всі сфери економічного та соціального буття, сьогодні це стосується промисловості, сільського господарства, медицини, освіти, навіть спорту та мистецтва. Цифрові технології у сфері споживання – це вже норма, засвоєння якої відбувається через мобільні застосунки, автоматизацію домашнього господарства, безготівкову торгівлю тощо.

Сфера фінансових операцій однією з перших «приміряла» на себе інновації цифрової економіки, а оволодівши її перевагами у повній мірі, запропонувала технології для максимально зручного та мобільного руху ліквідності. Операції, які раніше вимагали відвідування банку, сьогодні можуть бути здійсненими у будь-якій точці світу.

Україна сьогодні активно розвиває цифрову індустрію. У 2021 році у загальному рейтингу цифрової якості життя Україна була на 47 місці серед 110 країн. Серед європейських країн Україна посіла 31 місце з 38. За доступністю інтернету Україна займає 28 місце у світі. Найвищі показники вона демонструє за стабільністю мобільного інтернету

(9 місце), кількістю інтернет-користувачів (18 місце) та стабільністю широкопasmового інтернету (24 місце). За доступністю інтернету серед європейських країн Україна попереду Греції, Італії, Португалії, Польщі, Чехії, Угорщини, Албанії; за показником електронної безпеки обганяє Люксембург, Словенію, Угорщину, Албанію; за показником інфраструктури – Румунію [1]. Передовий розвиток цифрових технологій створює надійну основу для цифрових фінансових послуг.

Цифрові канали руху фінансових коштів показали свою наріжну роль протягом пандемії і в умовах української воєнної кризи. Вони зробили можливою економічну активність за крайньої невизначеності та дестабілізації шляхом впровадження цифрових механізмів ідентифікації та здійснення фінансових операцій без присутності клієнта у фінансовій установі.

Про рух України на шляху до домінування цифрових фінансових послуг свідчать: 1) наявна цифрова стратегія розвитку (Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року, Стратегія розвитку фінтеху в Україні до 2025 року, Стратегія Національного банку України до 2025 року); 2) законодавча база для організації роботи цифрового фінансового ринку у контексті європейських стандартів; 3) ефективно працююча платіжна інфраструктура як для внутрішніх он-лайн платежів, так і міжнародних; впроваджувана сьогодні система миттєвих платежів; 4) зростаюча кількість цифрових фінансових послуг та суб'єктів цифрового фінансового простору, що об'єднуються через open banking для формування єдиної екосистеми надання фінансових послуг у національному фінансовому просторі і його приєднання до наднаціональних платформ.

Про зростаючу роль цифрових фінансів свідчать, наприклад, такі дані НБУ. Станом на травень 2022 року загальна частка безконтактних та токенизованих платіжних карток серед усіх активних карток становила 60% (у січні 2022 – 58%). При цьому токенизованою є приблизно кожна шоста активна платіжна картка (на початку січня – приблизно кожна сьома); безконтактною – приблизно кожна друга. Як наслідок, менше п'ятої частини операцій (18,2 % за сумою та 16% за кількістю) здійснювалася в торговельній мережі з фізичним зчитуванням даних із носія картки. Решта операцій були

безконтактними (з безконтактною карткою або за допомогою смартфонів та інших гаджетів). Їхня сума цього року у травні становила 79,2 млрд грн [2].

Цифрові інновації надають можливості для максимально зручної економічної активності, з меншими транзакційними витратами, у конкурентному середовищі багатьох надавачів послуг, що, використовуючи прямий маркетинг, створюють зручну клієнтоорієнтовану послугу у середовищі екосистеми – платформи, яка стає для клієнта простором сприяння, зручності, толерантності.

Водночас у соціоінституційному контексті екосистеми амбівалентні, і у першу чергу, фінансові екосистеми. Надання фінансових послуг через платформи зумовлює зростаючий вплив фінансового світу на процеси соціалізації, економічного та повсякденного буття. Клієнтоорієнтованість процесів надання фінансових послуг виводить на домінуючі позиції критерії зручності при оцінці ефективності проведеної фінансової операції. Із фінансової зони комфорту вийти вже досить складно, тому що ринкові суб'єкти отримують на платформі увесь список фінансових послуг, наданих зручним способом у максимально короткі терміни за невисоку комісію. Ба більше, платформа, аналізуючи фінансову поведінку та фінансові патерни суб'єкта, на основі прямого маркетингу розробляє саме для нього цікаві фінансові рішення; пропонує купівлю бажаних товарів у кредит, визначає схеми його погашення на базі даних про доходи суб'єкта; маючи модель фінансових переваг клієнта, скеровує його діяльність у потрібному напрямку. Для фінансової платформи споживачі фінансових послуг стають ринковими об'єктами. Делегуючи повноваження прийняття фінансових рішень платформі, споживачі фінансових послуг втрачають свою суб'єктність.

Бажаючи отримати максимально зручні послуги, споживач погоджується на прозорість свого економічного та соціального буття, – на надання інформації про себе багатьом зацікавленим сторонам (у будь-якій установі, яка здійснює надання медичних, освітніх, адміністративних послуг тощо, завжди підписується згода на обробку персональних даних). У такий спосіб у цифровому світі економічне, соціальне, повсякденне буття стає не тільки прозорим, але й

несамостійним, із значним зовнішнім керуючим впливом, який поступово легітимізується умовами нестабільності, економічною нерозвиненістю країн, особливим статусом споживача послуг тощо.

Сучасна триваюча глобальна дестабілізація актуалізує зростання державного впливу на суто ринкові процеси, за таких умов відбувається розширення простору державного регулювання, збільшується роль державних компетенцій і компенсацій. Починаючи із 2007 року, ринкові суб'єкти відчувають зростаючий державний тиск, зумовлений необхідністю боротьби із кризовими тенденціями. Розширені державні фінансові стабілізаційні програми завжди супроводжуються законодавчими нововведеннями у дестабілізуючому просторі. Зростаюче фінансово компенсоване (і некомпенсоване) державне втручання стає нормою. Засоби, що надають технології цифрової економіки, роблять такий зростаючий вплив природнім, часто мало помітним і рутинізованим. Простір надмірної регуляції – це завжди простір, де суб'єкт втрачає свою суб'єктність під всеохоплюючим наглядом та контролем.

Література:

1. 2021. Digital Quality of Life Index. URL: <https://surfshark.com/dql2021?country=UA>
2. Обсяги безготівкових розрахунків в Україні зростають, попри війну. НБУ. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/obsyagi-bezgotivkovih-rozrahunkiv-v-ukrayini-zrostayut-popri-viynu>